

จากที่ได้ทำการศึกษามาทั้งหมด ไม่ว่าจะป็นในเชิงพรรณนาหรือการสร้างแบบจำลอง ได้ชี้ให้เห็นว่าสินค้านำเข้าและสินค้าชั้นกลางนำเข้าเป็นส่วนประกอบของการผลิต (Input) ที่มีความสำคัญค่อนข้างมากในกระบวนการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมของไทย และการเปลี่ยนแปลงปริมาณการนำเข้าสินค้าทั้งสองนี้ ไม่ว่าจะมาจากสาเหตุใด จะส่งผลกระทบต่อทั้งดุลบัญชีเดินสะพัดและผลผลิตของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในบทนี้จะเป็นการกล่าวโดยสรุปถึงผลการศึกษาทั้งหมดที่ผ่านมา ข้อจำกัดของการศึกษาคั้งนี้ รวมทั้งข้อเสนอแนะที่ได้จากการทำการศึกษาค้าง

6.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเชิงพรรณนาในบทที่ 3 ชี้ให้เห็นว่าสินค้านำเข้าและสินค้าชั้นกลางนำเข้าเริ่มขยายบทบาทในกระบวนการผลิตตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 เป็นต้นมา เพราะความต้องการเร่งรัดพัฒนาภาคอุตสาหกรรมให้เติบโตและเข้ามามีบทบาทในฐานะตัวจักรขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจแทนภาคเกษตรกรรมที่เป็นมาแต่เดิม มาตรการที่ใช้ในการส่งเสริมการผลิตในภาคอุตสาหกรรมนี้มีอยู่หลากหลายมาตรการ ไม่ว่าจะเป็นมาตรการทางด้านภาษีศุลกากร การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล การส่งเสริมให้มีการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม การจัดหาสินเชื่อพิเศษให้แก่ผู้ผลิต ไปจนถึงการชักจูงชาวต่างชาติให้เข้ามาทำการผลิตในประเทศไทย มาตรการต่างๆ เหล่านี้ให้ผลเป็นที่น่าพอใจในแง่ที่ช่วยทำให้ภาคอุตสาหกรรมกลายมาเป็นภาคเศรษฐกิจหลักทดแทนภาคการเกษตรได้ให้ที่สุด แต่ผลพลอยได้ที่ตามมาด้วยก็คือ การนำเข้าสินค้านำเข้าและสินค้าชั้นกลางได้กลายมาเป็นส่วนประกอบสำคัญของการผลิตในอุตสาหกรรมหลักของประเทศในหลายๆ อุตสาหกรรม

โดยทั่วไปแล้วเมื่อระดับของการพัฒนาประเทศเพิ่มสูงขึ้น ประเทศน่าจะมีความสามารถในการผลิตสินค้าที่มีความซับซ้อนมากขึ้นได้ ความต้องการพึ่งพาสินค้านำเข้าจากต่างประเทศควรที่จะลดน้อยลง แต่ในกรณีของประเทศไทยไม่เป็นไปตามนั้น เพราะการนำเข้าสินค้านำเข้าก็ยังคงเป็นองค์ประกอบหลักของการนำเข้าเรื่อยมาและดูเหมือนจะเพิ่มสัดส่วนสูงขึ้นเรื่อยๆ ในปัจจุบันการนำเข้าสินค้านำเข้ามีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 50 ของการนำเข้าทั้งหมด และถ้านับรวมสินค้านำเข้าชั้นกลางและน้ำมันเชื้อเพลิงที่ต้องนำเข้าแล้วจะมีสัดส่วนสูงถึงเกือบร้อยละ 90 ของการนำเข้าทั้งหมด และยังพบว่ามูลค่าการนำเข้ารวมได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วตามการขยายตัวของเศรษฐกิจด้วย ถึงแม้ว่าการส่งออกของประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมาจะขยายตัวค่อนข้างสูง แต่มูลค่าการส่งออกก็ยังไล่ไม่ทันมูลค่าการนำเข้า ทำให้ดุลบัญชีเดินสะพัดของประเทศไทยอยู่ในภาวะขาดดุลมาโดยตลอด

มูลเหตุที่ทำให้ประเทศไทยต้องพึ่งพาสินค้านำเข้าและสินค้าชั้นกลางจากต่างประเทศอยู่เสมอเนื่องมาจากปัญหาทางด้านเทคโนโลยีที่ไม่เกิดการพัฒนา บุคลากรในระดับลูกจ้างส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ

เน้นจุดขายที่ค่าจ้างแรงงานต่ำ การผลิตบุคลากรที่มีความรู้ระดับวิศวกรหรือนักวิจัยมีไม่เพียงพอต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรม บุคลากรในระดับผู้ประกอบการมีทัศนคติที่ไม่เอื้อต่อการทำอุตสาหกรรม กล่าวคือให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาน้อย ทำให้การพัฒนาด้านเทคโนโลยีไม่เติบโตไปพร้อมกับระดับการพัฒนาประเทศ และประเทศไทยไม่สามารถพึ่งพาตนเองในการผลิตสินค้าทุนและสินค้าชั้นกลางที่มีความซับซ้อนทางเทคโนโลยีสูงได้ การผลิตในประเทศไทยจำนวนมากเป็นการนำเข้าชิ้นส่วน และเครื่องจักรจากต่างประเทศมาเพื่อประกอบเป็นสินค้าสำเร็จรูปภายในประเทศไทย จึงทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มแก่ระบบเศรษฐกิจต่ำ นอกจากนั้นการที่ประเทศไทยต้องพึ่งพาการนำเข้าสินค้าทุนและสินค้าชั้นกลางในระดับสูงอยู่ตลอดเวลา ยังเป็นการเสี่ยงต่อความผันผวนที่จะเกิดขึ้นกับปัจจัยภายนอกต่างๆ ที่ไม่สามารถควบคุมได้อีกด้วย

แบบจำลองที่สร้างขึ้นในบทที่ 4 ได้แสดงผลของความผันผวนจากปัจจัยภายนอกนี้ ต่อดุลบัญชีเดินสะพัดและผลผลิตของประเทศไทย โดยได้จำลองลักษณะสำคัญของการผลิต การนำเข้า การส่งออก และดุลบัญชีเดินสะพัดของไทยเอาไว้ แบบจำลองแยกการผลิตออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับมูลค่าเพิ่ม (Y) และระดับผลผลิตรวม (Output) ส่วนสินค้าทุนที่ใช้ในการผลิตก็แยกออกเป็น 2 ประเภทคือ สินค้าทุนที่ผลิตขึ้นได้เองภายในประเทศ และสินค้านำเข้า จากการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของแบบจำลองพบว่า มูลค่าเพิ่มของประเทศ (Y) มีการตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงในสต็อกของสินค้านำเข้ามากกว่าความเปลี่ยนแปลงของสินค้าทุนที่ผลิตภายในประเทศ นอกจากนั้นความยืดหยุ่นต่อราคาของการนำเข้าสินค้าทุนและสินค้าชั้นกลางยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ (ต่ำกว่า 1) นั่นคือแม้ราคานำเข้าของสินค้าทั้งสองจะเพิ่มขึ้น แต่ปริมาณการนำเข้าจะลดลงในสัดส่วนที่น้อยกว่าการเพิ่มของราคา ซึ่งจะทำให้การเพิ่มขึ้นของราคานำเข้านำไปสู่การเพิ่มสูงขึ้นของมูลค่าการนำเข้าในที่สุด อันจะเป็นผลเสียต่อไปถึงดุลบัญชีเดินสะพัดด้วย

การศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากตัวแปรภายนอก (Exogenous Variable) แยกออกเป็น 6 กรณีคือ 1) กรณีที่อัตราแลกเปลี่ยนเพิ่มสูงขึ้น (เงินบาทอ่อนค่าลง) 2) กรณีที่การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้น 3) กรณีที่ราคานำเข้าสินค้าทุนเพิ่มสูงขึ้น 4) กรณีที่ราคานำเข้าสินค้าชั้นกลางเพิ่มสูงขึ้น 5) กรณีที่ค่าสัมประสิทธิ์การนำเข้าสินค้าทุนลดลง และ 6) กรณีที่ค่าสัมประสิทธิ์การนำเข้าสินค้าชั้นกลางลดลง จากผลการพยากรณ์สรุปได้ว่า หากเกิดสถานการณ์ที่ทำให้การนำเข้าสินค้าทุนและสินค้าชั้นกลางต้องชะงักไป อาทิ เช่น ค่าเงินบาทอ่อนลง ราคานำเข้าสินค้าทุน สินค้าชั้นกลางเพิ่มสูงขึ้น จะทำให้การผลิตของประเทศได้รับผลกระทบในทางลบไปด้วย และยังจะทำให้การส่งออกขยายตัวลดลงมากกว่าภาวะปกติ และในเกือบทุกกรณีข้างต้นจะพบว่าดุลบัญชีเดินสะพัดมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่เลวลงด้วย (ยกเว้นกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงค่าสัมประสิทธิ์การนำเข้า) ส่วนในกรณีที่มิมีสถานการณ์ภายนอกแรงให้เกิดการนำเข้าเพิ่มขึ้น เช่น มีการลงทุนจากต่างประเทศไหลเข้ามามากขึ้น จะทำให้ผลผลิตของประเทศเพิ่มขึ้น และการส่งออกเพิ่มขึ้นด้วย แต่ไม่ทันกับการเพิ่มของมูลค่าการนำเข้า ซึ่งในที่สุดทำให้ดุลบัญชีเดินสะพัดเลวลงเช่นเดียวกัน

6.2 ข้อจำกัดของการศึกษา

แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัดอยู่หลายประการด้วยกัน คือ

ประการแรก ถึงแม้จะได้พรรณนาให้เห็นว่าเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดระดับการพึ่งพาตนเอง รวมทั้งเป็นปัจจัยกำหนดการนำเข้าสินค้าทุนและสินค้าชั้นกลางในอนาคต แต่ในแบบจำลองที่สร้างขึ้นมิได้ใส่ตัวแปรเทคโนโลยีเข้าไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและระดับการพึ่งพาตนเองทางเทคโนโลยี เป็นตัวแปรที่วัดออกมาเป็นรูปธรรมหรือหาตัวแทน (Proxy) ได้ยาก จึงทำให้แบบจำลองขาดการพิจารณาปัจจัยที่สำคัญประการนี้ไป

ประการที่สอง การพยากรณ์ในแบบจำลองอาศัยค่าสัมประสิทธิ์ที่ประมาณขึ้นโดยใช้ข้อมูลในอดีตในช่วงเวลาประมาณเกือบ 30 ปีที่ผ่านมา ดังนั้น ค่าพยากรณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นดุลบัญชีเดินสะพัด การเติบโตของผลผลิต การนำเข้า การส่งออก ถูกพยากรณ์ขึ้นโดยตั้งอยู่บนข้อสมมติที่ว่า โครงสร้างทางเศรษฐกิจต่างๆ (รวมทั้งความสามารถในการพึ่งพาตนเองทางเทคโนโลยีด้วย) ในช่วงเวลาที่พยากรณ์ (ค.ศ.2000-2010) จะมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจไม่เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่เป็นลักษณะประจำตัวของแบบจำลองในลักษณะเดียวกันนี้

ประการที่สาม ฟังก์ชันการผลิตในระดับมูลค่าเพิ่มถูกกำหนดอยู่ในรูปฟังก์ชันการผลิตแบบคอบบ-ดักลาส (Cobb-Douglas Production Function) ซึ่งเป็นการสมมติว่า ความยืดหยุ่นของการทดแทนกันระหว่างสต็อกของทุนนำเข้าจากต่างประเทศ กับสต็อกของทุนที่ผลิตขึ้นได้เองภายในประเทศมีค่าคงที่และเท่ากับ 1 ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับความเป็นจริง

ประการที่สี่ แบบจำลองที่สร้างขึ้นนี้เป็นแบบจำลองเศรษฐกิจมหภาคขนาดเล็ก ซึ่งยังขาดตัวแปรที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจอีกเป็นจำนวนมาก อาทิ ตัวแปรด้านการบริโภคและการออมของครัวเรือน การใช้จ่ายของรัฐบาล รวมถึงตัวแปรในภาคการการเงินอีกหลายตัว ซึ่งทำให้แบบจำลองขาดความสมบูรณ์และมีข้อจำกัดในการพยากรณ์ค่อนข้างมาก

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า การศึกษาในครั้งนี้นี้ยังมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ดังนั้นหากมีผู้สนใจจะทำการศึกษาในเรื่องการนำเข้าสินค้าทุนและสินค้าชั้นกลางนี้เพิ่มเติม ก็เป็นการดีที่จะพัฒนาแบบจำลองให้มีข้อจำกัดต่างๆ ลดลง อาทิ เพิ่มตัวแปรด้านเทคโนโลยีเข้าไปในแบบจำลอง นำฟังก์ชันการผลิตรูปแบบอื่นมาใช้เป็นต้น หรืออาจจะขยายแบบจำลองด้วยการแบ่งรายละเอียดของภาคการผลิตให้มากขึ้นกว่านี้ เช่นแบ่งภาคการผลิตออกเป็น ภาคเกษตร ภาคหัตถอุตสาหกรรม ภาคบริการ ก็จะช่วยให้การวิเคราะห์ทำได้ละเอียดมากขึ้น อีกประการหนึ่งที่น่าสนใจคือ การเจาะรายละเอียดลงไปในอุตสาหกรรมใดอุตสาหกรรมหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

อุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพาสินค้านำเข้าค่อนข้างมาก ว่ามีโครงสร้างการผลิตเป็นอย่างไร ระดับการพึ่งพาการนำเข้ามากน้อยแค่ไหน ความสามารถในการทดแทนการนำเข้าไม่ว่าจะเป็นสินค้าทุน หรือสินค้าชั้นกลาง ด้วยสินค้าที่ผลิตเองในประเทศทำได้มากน้อยเพียงไร ก็จะเป็นงานศึกษาที่มีประโยชน์มากอีกชิ้นหนึ่ง

6.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทยที่ผ่านมา ได้เน้นให้เกิดการผลิตสินค้าสำเร็จรูปอันเป็นอุตสาหกรรมขั้นปลายให้เกิดขึ้นในประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากอุตสาหกรรมขั้นปลายหลายๆ อุตสาหกรรมไม่จำเป็นต้องใช้เงินทุน หรือระดับเทคโนโลยีสูงเหมือนการผลิตในอุตสาหกรรมขั้นต้นและชั้นกลาง ยกตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์พลาสติก ผลิตภัณฑ์จากเหล็ก เสื้อผ้าสำเร็จรูป อุตสาหกรรมเหล่านี้ใช้เงินทุนหรือเทคโนโลยีน้อยกว่าอุตสาหกรรมต้นน้ำของมัน ไม่ว่าจะเป็น ปิโตรเคมี ถลุงเหล็ก หรือเส้นใยสังเคราะห์ ดังนั้นจึงเป็นการเหมาะสมสำหรับประเทศที่เริ่มเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมที่จะเริ่มต้นด้วยการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมขั้นปลายที่ใช้เทคโนโลยีไม่สูง และใช้แรงงานมากไปก่อน โดยยอมให้มีการนำเข้าสินค้าทุนหรือสินค้าชั้นกลางจากต่างประเทศได้โดยไม่มีอุปสรรคมากเกินไปนัก ถึงแม้จะทำให้ดุลบัญชีเดินสะพัดต้องขาดดุลไปก็อาจพิจารณาได้ว่าเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า

อย่างไรก็ตาม การปล่อยให้ประเทศติดอยู่กับการนำเข้าเครื่องมือเครื่องจักร และอุปกรณ์ชั้นกลาง และทำการผลิตโดยไม่ต้องอาศัยฝีมือหรือทักษะเป็นเวลานานเกินไป จะเป็นผลเสียต่อการพัฒนาประเทศ รวมทั้งเป็นการเสี่ยงต่อความผันผวนจากภายนอกที่ไม่อาจควบคุมได้อีกด้วย ดังนั้นเมื่อเวลาผ่านไปจึงควรมีการส่งเสริมให้เกิดการผลิตเชื่อมโยงย้อนกลับมาสู่อุตสาหกรรมขั้นต้นและชั้นกลางมากขึ้น เพื่อลดการพึ่งพาการนำเข้าสินค้าทุนและสินค้าชั้นกลางจากต่างประเทศ และยังคงเป็นการเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับกระบวนการผลิตมากขึ้นอีกด้วย

การจะส่งเสริมให้เกิดการผลิตในอุตสาหกรรมขั้นต้นหรือชั้นกลางที่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีในระดับสูงนั้น สิ่งที่ต้องกระทำคือ เร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้มีความรู้ และทักษะสูงขึ้นไปเรื่อยๆ เร่งผลิตบุคลากรระดับวิศวกร นักวิจัย ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระดับเทคโนโลยีของประเทศ ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีทัศนคติอย่างนักอุตสาหกรรมไม่ใช่ช่างเก็งกำไร เน้นการวิจัยและพัฒนาเพื่อแสวงหาความรู้มากกว่าที่จะรอการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศ เพราะการถ่ายทอดเทคโนโลยีไม่เคยปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนไม่ว่าในประเทศใดๆ เว้นแต่จะเป็นเทคโนโลยีที่ล้าสมัยไปแล้ว ที่ผ่านมานในอดีตประเทศไทยได้คุ้นเคยกับการนำเข้าสินค้าทุนและสินค้าชั้นกลาง รวมทั้งคาดหวังกับการถ่ายทอดทางเทคโนโลยีมากเกินไป จำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนแนวความคิดใหม่ด้วยการพึ่งตนเองให้มากขึ้น ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเทคโนโลยีให้มากขึ้น และใช้ความอุตสาหะให้มากขึ้น เพื่อให้ประเทศไทยก้าวไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ได้ตามความปรารถนาของทุกฝ่ายอย่างแท้จริง